

Prof. dr hab. Bogdan Walczak
Wydział Humanistyczny
Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim
Profesor Senior
Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

**Recenzja osiągnięć naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych
dra Pawła Nowakowskiego
ubiegającego się o nadanie stopnia doktora habilitowanego
nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo**
wykonana na zlecenie Dziekana Wydziału Filologii Polskiej i Klasycznej
z dnia 28 stycznia 2020 roku

Podstawowe, ogólne informacje o Kandydacie do stopnia doktora habilitowanego

Dr Paweł Nowakowski, absolwent polonistyki poznańskiej, kolejno asystent w Zakładzie Fonetyki Instytutu Językoznawstwa (od roku 1986, po pomyślnie zakończonej obronie pracy magisterskiej *Algorytm automatyzacji transkrypcji liter ortograficznych oznaczających polskie głoski otwarte i półotwarte*, napisanej pod kierunkiem prof. Marii Steffen-Batogowej (recenzentem był prof. Zygmunt Zagórski), jednocześnie w latach 1986-1987 nauczyciel języka polskiego w Liceum Ogólnokształcącym im. Mikołaja Kopernika w Puszczykowie (co mu zapewniało doświadczenie zawodowe), adiunkt w Zakładzie Fonetyki Instytutu Językoznawstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza (w latach 1996-2011), po uzyskaniu w roku 1995 stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa ogólnego na Wydziale Neofilologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza na podstawie rozprawy *Wariantywność współczesnej polskiej wymowy scenicznej*, przygotowanej również pod kierunkiem prof. Marii Steffen-Batogowej (recenzentami byli tym razem prof. Jerzy Bańcerowski z naszego uniwersytetu i prof. Jerzy Podracki z Uniwersytetu Warszawskiego), starszy wykładowca w Zakładzie Infolingwistyki Uniwersytetu im. A. Mickiewicza (w latach 2011-2019), starszy wykładowca w Zakładzie Infolingwistyki Wydziału Neofilologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (od roku 2019 do dziś), legitymuje się, wprawdzie ilościowo nie najobfitszym, ale bardzo wartościowym dorobkiem naukowym (warto zaznaczyć, że zarówno promotorka obu prac na stopień, bardzo ceniona w naszym

środowisku przedstawicielka fonetyki i fonologii, jak i recenzenci (prof. Zygmunt Zagórski, Bańczerowski i prof. Jerzy Podracki z Warszawy) to wielkie nazwiska polskiej lingwistyki).

Ocena osiągnięcia badawczego Kandydata do stopnia doktora habilitowanego

Jako swoje najważniejsze osiągnięcie badawcze Kandydat do stopnia doktora habilitowanego podaje współautorstwo monografii: Krzysztof Dyczkowski, Norbert Kordek, Paweł Nowakowski, Krzysztof Stroński *Gramatyka fonetyczna w ujęciu aksjomatycznej teorii języków polskiego, chińskiego i hindi* (książka + płyta), Wydawnictwo Rys, Poznań 2015 (recenzentem wydawniczym książki jest dr hab. inż. Grażyna Demenko, prof. UAM). Według oświadczenia dra Pawła Nowakowskiego w *Autoreferacie*, jego wkład w powstanie dzieła polegał na udziale w ukształtowaniu koncepcji, opracowaniu teoretycznym, interpretacji wyników i – co jest dla recenzenta jasne już po lekturze nazwisk autorów – opracowaniu inwentarza głosek polskich. Proporcjonalnie Kandydat wycenia ten swój wkład na 25%. Dołączył też oświadczenia współautorów, którzy również swój udział w dziele ocenili na 25%. Można więc przyjąć, że monografia powstała w wyniku równego wkładu czterech badaczy.

Wspólnie przyjęli oni koncepcję (opartą na oryginalnej teorii aksjomatycznej języka prof. Jerzego Bańczerowskiego) gramatyki fonetycznej danego języka etnicznego. Z rozumienia gramatyki fonetycznej „[...] jako zbioru relacji pomiędzy cechami a wymiarami artykulacyjnymi głosek [na przykład mechanizmem wytwarzania prądu powietrza, jego kierunków, stanu głośni, drogą przepływu powietrza itp. – B.W.]” (s. 7) wynikają założenia metodologiczne monografii (s. 8-9), które należy określić jako uzasadnione i wystarczające.

Czterej uczeni (a wśród nich dr Paweł Nowakowski) koncentrują się na badaniach głoskowych systemów artykulacyjnych języków polskiego, chińskiego i hindi na podstawie istniejących opisów w pracach fonetycznych (poświęconych poszczególnym językom), przy użyciu narzędzi informatycznych. W świetle celu badań należy uznać takie postępowanie za całkowicie dopuszczalne.

Miarą wartości monografii są zarówno uzyskane wyniki badawcze (ważne dla językoznawstwa ogólnego czy różnych działów językoznawstwa stosowanego z analizą języków sztucznych włącznie), jak i perspektywy badań z niej wynikających.

Na podstawie przedstawionej oceny stwierdzam, że monografia Krzysztofa Dyczkowskiego, Norberta Kordka, Pawła Nowakowskiego, Krzysztofa Strońskiego *Gramatyka fonetyczna w ujęciu aksjomatycznej teorii języka. Analiza komputerowa języków polskiego, chińskiego i hindi* Wydawnictwo Rys, Poznań 2015 spełnia wymogi osiągnięcia

naukowego w rozumieniu art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 z późniejszymi zmianami) (znowelizowanej w 2011 roku). Wymogi osiągnięcia naukowego w rozumieniu ustawowym spełnia monografia jako całość, można jednak przyjąć – i tak się przyjmuje w niniejszej recenzji – że ze względu na współudział w ukształtowaniu jej koncepcji, metodologii i interpretacji wyników, wyceniony przez dra Pawła Nowakowskiego na 25%, spełnia ona także wymogi osiągnięcia naukowego (w rozumieniu ustawowym) w stosunku do Kandydata do stopnia doktora habilitowanego.

Pozostały opublikowany dorobek naukowy Kandydata do stopnia doktora habilitowanego

Jak już wspomniałem, nie jest on objętościowo obszerny, nie poraża liczbą publikacji (po uzyskaniu, przypomnijmy – w 1995 roku stopnia doktora Paweł Nowakowski opublikował 35 pozycji autorskich lub – niestety częściej – współautorskich, co jest ilościowo wprawdzie bliskie minimum w tym kontekście, ale jednak wystarczające do ubiegania się o awans naukowy).

Dr Paweł Nowakowski w polskim środowisku naukowym znany jest przede wszystkim jako badacz i znawca fonetyki i ortofonii języka polskiego. W tym zakresie na czoło się wysuwa monografia *Wariantywność współczesnej polskiej wymowy scenicznej* (jak i niżej w niniejszej recenzji, numer ze sporządzonego przez Kandydata do stopnia naukowego doktora habilitowanego *Wykazu opublikowanych prac naukowych* – II B1). W książce, na tle dyskusji normatywnych, wyróżnia się, oparty na solidnej teorii i metodologii, „[...] opis wariantywności polskiej wymowy scenicznej w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych i pokazanie wpływu niektórych czynników paralingwistycznych na jej kształt” (s. 21). Monografia imponuje podstawami źródłowo-materiałowymi: prawie milion wyrazów tekstowych w transkrypcji fonetycznej 125 przedstawień teatralnych z udziałem prawie 600 aktorów – dr Paweł Nowakowski jawi się tutaj jako zdeklarowany empiryk (co jest skądinąd bliskie postawie recenzenta). Jego książka należy do kanonu lektur na studiach filologicznych, logopedycznych, teatralnych, filmowych itp.

Pozostałe opublikowane prace naukowe (II A1), IIC2),3), 4), 5), 7), 8), 9), D1), 2), 3), 4), 5), 6), 7), 8), 9), 10), E1), 2), itd.) o charakterze autorskim bądź – częściej – współautorskim, całkowicie potwierdzają wysokie kompetencje badawcze dra Pawła Nowakowskiego. Dotyczą one fonetyki miejskiej na przykładzie polszczyzny Poznania, akcentu wyrazowego w języku młodej inteligencji poznańskiej (potwierdzające tendencję do upowszechnienia akcentu paroksytonicznego), biologicznych uwarunkowań pochodzenia

języka, jego związków – w procesie ewolucji języka – z pamięcią i tożsamością, wreszcie – od roku 2008 – teoretycznych przesłanek koncepcji gramatyki fonetycznej danego języka etnicznego.

Podoktorski dorobek Kandydata do stopnia doktora habilitowanego ma charakter spójny, konsekwentny i rozwojowy. Zmierza do koncepcji gramatyki fonetycznej. Moja ocena tego dorobku jest jednoznacznie pozytywna. Dotyczy to zarówno uzasadnionej wyżej oceny monografii wskazanej jako najważniejsze osiągnięcie naukowe, jak i pozostałej części opublikowanej. Moje uwagi o spełnieniu przez Kandydata do stopnia doktora habilitowanego niektórych uprawnień w stopniu minimalnym (choć wystarczającym) nie mają w tym kontekście nic do rzeczy. Powtarzam: moja ocena (w świetle **Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 roku w sprawie oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego Dz.U. nr 195. Poz. 1165**) jest jednoznacznie i bez zastrzeżeń pozytywna.

Pozapublikacyjna aktywność naukowo-badawcza Kandydata do stopnia doktora habilitowanego

W tym obszarze na czoło się wysuwają dwie sprawy: niezwykła aktywność konferencyjna Kandydata do stopnia doktora habilitowanego i jego udział w grantach różnych instytucji.

Po uzyskaniu stopnia doktora (w roku 1995) dr Paweł Nowakowski uczestniczył w 22 konferencjach krajowych, w tym 6 o charakterze międzynarodowym niemal wyłącznie z referatem w języku angielskim (w tym kilka razy na imienne zaproszenie organizatorów). Jako ceniony badacz Kandydat do stopnia doktora habilitowanego wygłaszał referaty w Akademii Teatralnej im. Aleksandra Zelwerowicza w Warszawie, na posiedzeniach Komisji Języka Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk czy Forum Kultury Słowa. Miałem możliwość wysłuchania kilku referatów (przygotowanych wspólnie z Przemysławem Wiatrowskim) w języku polskim. Ku niekłamanemu podziwowi słuchaczy dr Paweł Nowakowski potrafił wyartykułować każdy niuans wymowy, o której mówił, na przykład potrafił wykazać (głosem) różnicę między obecnością a nieobecnością wstępnego zwarcia krtaniowego. Nie ulegało dla nas słuchaczy, wątpliwości, że dr Paweł Nowakowski swobodnie panuje zarówno teoretycznie, jak i praktycznie nad całym obszarem polskiej fonetyki.

W grantach uczestniczył dr Paweł Nowakowski zarówno jako kierownik (*Współczesna polska wymowa sceniczna* – projekt badawczy KBN (Komitetu Badań

Naukowych) 1993-1994; *Gramatyka fonetyczna w ujęciu aksjomatycznej teorii języka. Analiza komputerowa języków polskiego, chińskiego i hindi* – projekt badawczy NCN (Narodowe Centrum Nauki) 2008-2011), jak i jako wykonawca (*Automatyczna analiza fonetycznej konwergencji w systemach technologii mowy* – projekt badawczy Harmonia NCN 2015-2019; *Zaawansowana analiza zasobów Internetu wspomagająca wykrywanie grup przestępczych* – projekt badawczy Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie na rzecz obronności i Bezpieczeństwa Państwa, 2018-2021).

Udział dra Pawła Nowakowskiego w grantach różnych instytucji należy ocenić bardzo wysoko. Niewielu ubiegających się o stopień doktora habilitowanego dysponuje w tym zakresie takim dorobkiem. Natomiast jako wyraz uznania całego środowiska naukowego trzeba ocenić sporządzone przez kandydata do stopnia doktora habilitowanego tzw. recenzje wewnętrzne.

Na koniec warto tu przypomnieć, że dr Paweł Nowakowski jest członkiem zespołów redakcyjnych dwu czasopism lingwistycznych: „Investigationes Linguisticae” i „Język. Komunikacja. Informacja” oraz należy do kilku towarzystw naukowych: jest wiceprzewodniczącym (od roku 2016) Polskiego Towarzystwa Fonetycznego, członkiem Towarzystwa Miłośników Słowa przy Akademii Teatralnej i – co należy szczególnie podkreślić – członkiem Zespołu Kultury Żywego Słowa Rady Języka Polskiego przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk.

Osiągnięcia dydaktyczne Kandydata do stopnia doktora habilitowanego

Od 34 lat dr Paweł Nowakowski prowadzi – lub prowadził – zajęcia (wykłady, seminaria magisterskie i licencjackie, konwersatoria, ćwiczenia) z gramatyki opisowej języka polskiego, fonetyki i fonologii, fonetyki polskiej na tle porównawczym, językoznawstwa ogólnego, wreszcie praktycznej nauki języka polskiego jako obcego (w tym ostatnim wypadku dla studentów z Białorusi, Rosji i Kazachstanu), dla studentów różnych kierunków (od filologii polskiej do pedagogiki i kulturoznawstwa), na różnych poziomach (od studiów pierwszego stopnia do studiów podyplomowych). Pod jego kierunkiem powstało około 100 prac magisterskich i ponad 30 prac licencjackich (niemal tyleż, w sumie ponad 100 prac na stopień, dr Paweł Nowakowski ocenił jako recenzent).

Dydaktyki szkolnej dotyczy współautorstwo (z Barbarą Kasprzakową) programu nauczania języka polskiego *Naucz się dziwić* (II), a popularyzacji wiedzy o języku polskim – wykłady na Uniwersytecie Trzeciego Wieku w Rawiczu.

Ponieważ główną funkcją organizacyjną kandydata do stopnia doktora habilitowanego jest wieloletnie wicedyrektorstwo do spraw dydaktyki w Instytucie Językoznawstwa, o zasługach dydaktycznych dra Pawła Nowakowskiego będzie jeszcze mowa niżej. W każdym razie nie ulega wątpliwości, że trzeba je ocenić jednoznacznie pozytywnie.

Osiągnięcia organizacyjne Kandydata do stopnia doktora habilitowanego

W latach 2003-2019 (pięć kadencji!) Kandydat do stopnia doktora habilitowanego pełnił odpowiedzialną (ale i bardzo czasochłonną) funkcję wicedyrektora do spraw dydaktyki w Instytucie Językoznawstwa UAM. W tym czasie był też kierownikiem studiów niestacjonarnych, a do dziś jest członkiem Wydziałowego Zespołu do spraw Zapewnienia Jakości Kształcenia.

Niechaj przemówią liczby: na początku wicedyrektorstwa dra Pawła Nowakowskiego oferta dydaktyczna Instytutu była ograniczona do dwu specjalności filologicznych, pod koniec oferta ta obejmowała 13 specjalności. Dr Paweł Nowakowski jako wicedyrektor do spraw dydaktyki Instytutu Językoznawstwa współtworzył więc 11 nowych specjalności. Trzeba było dla nich stworzyć od podstaw plany i programy studiów. Zrazu były to zwykle jednolite studia magisterskie. Podczas wdrażania zaleceń bolońskich dr Paweł Nowakowski jako wciąż urzędujący wicedyrektor do spraw dydaktyki, z natury rzeczy miał największy udział w tworzeniu całkowicie nowych programów wszystkich 13 specjalności, z podziałem na studia pierwszego i drugiego stopnia. Nie uniknął także wiodącej roli w procesie opracowania sylabusów przedmiotów, których na wszystkich specjalnościach jest kilkaset. Wreszcie nie uniknął codziennego kontaktu z programami studiów: „Niejednokrotnie [a więc już tylko tak ogólnie, bez konkretnych wskazań liczbowych – B.W.] uczestniczyłem w modyfikacjach programów i dostosowywaniem [sic! winno być, oczywiście, dostosowywaniu – B.W.] ich zarówno do postępującej wiedzy, jak i zmieniających się wymogów formalnych” (*Autoreferat*, s. 11).

Wniosek końcowy

Dr Paweł Nowakowski jest wybitnym fonetykiem i fonologiem o profesorskiej wiedzy, doskonale znanym w polskim środowisku naukowym. Wśród specjalistów średniego i młodszego pokolenia w największym stopniu reprezentuje światowy poziom w obszarze fonetyki i ortofonii polszczyzny oraz językoznawstwa ogólnego. Odznacza się widoczną już w pracy magisterskiej skłonnością do tworzenia nowych narzędzi informatycznych do badań lingwistycznych. Zarówno monografia (współautorska) wskazana jako najważniejsze

osiągnięcie naukowe, jak i pozostałe opublikowane prace naukowe dra Pawła Nowakowskiego cechują się pogłębioną refleksją teoretyczną i metodologiczną. Pogłębiona teoria i metodologia to główna cecha jego warsztatu naukowego, w której świetle zasługuje on na samodzielność naukową. Całkowicie potwierdzają to jego osiągnięcia dydaktyczne (aktywność konferencyjna i „grantowa”) jak również jego osiągnięcia organizacyjne, wśród których na czoło wysuwa się długoletnie (pięć kadencji) wicedyrektorstwo (w trudnym okresie) do spraw dydaktyki Instytutu Językoznawstwa UAM.

Konkluzja: Wyrażam pozytywną opinię w sprawie nadania drowi Pawłowi Nowakowskiemu stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo.

Bogdan Walczak

Poznań, 19 sierpnia 2020 roku.